

ГОДИНА III.

БРОЈ 18.

НЕДЕЉНИ ЛИСТ

ЗА ЦРКВЕНО-ПРОСВЕТНЕ И АУТОНОМНЕ ПОТРЕБЕ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ МИТРОПОЛИЈЕ КАРЛОВАЧКЕ.
СА БЛАГОСЛОВОМ СВЕТОГ СИНОДА.

Власник: СРПСКИ ПАТРИЈАРХ ГЕОРГИЈЕ. — Уредници: СЕРГИЈЕ ШАКРАК-НИНИЋ и САВА ПЕТРОВИЋ.

У НОВОМ САДУ 2. МАЈА 1893.

ЗВАНИЧНИ ДЕО.

С. бр. 362, ex 1892.

ПРЕДСТАВКА СРПскогА ИСТОЧНО-ПРАВОСЛАВНОГ НАРОДНО-ЦРКВЕНОГ САБОРА

ЊЕГОВОЈ ПРЕУЗВИШЕНОСТИ ГОСПОДИНУ

ГРОФУ АЛВИНУ ЧАКИ-ЈУ

КРАЉ. УГАР. МИНИСТРУ БОГОЧАСТИ И ЈАВНЕ НАСТАВЕ У БУДИМ-ПЕШТИ,

КОЈОМ МОЛИ ДА СЕ УГАР. XXXVIII. ЗАК. ЧЛ. ГОД. 1868. НА СРПСКЕ НАРОДНЕ ШКОЛЕ У ПОДРУЧЈУ
БИВШЕ ВОЈЕНЕ КРАЈИНЕ РАСПРОСТРЕ И ИСТИМА ВЕРОИСПОВЕДНИ КАРАКТЕР ПОВРАТИ.

Ваша Преузвишеност! Господине Министре!

Српске народне школе по бившој војеној крајини носиле су вазда од постанка свога на себи тип вероисповедни и национални. Оне су зградама својима биле озидане у непосредној близини српске источно-православне цркве, већином на земљишту црквеном; у њима су настављали децу основном знању учитељи Срби источно-православне вере, који су образовани у посебној источно-православној препарандији; учитељи ти дужни су били да врше дужност црквених појаца; школе ове стојале су под надзором нарочитих „директора српских националних школа“, — којима је директорима њихов источно-православни вероисповедни карактер високо краљ. угарско министарство богочасти и јавне наставе отписом својим отпуштеним на митрополијски народно-цр-

квени школски Савет 17. септембра 1874. бр. 14.455 у погледу мировине Димитрија Чобића бившег „директора српских националних школа“ у Панчеву — изрично признало.

Вероисповедно-национални карактер ових српских основних школа признавале су истима све, па и највише политичке области бивше војничке крајине; карактер тај очуван је реченим школама превишњим краљевским отписом од 10. августа 1868., отпуштеним у предмету уређења српске источно-православне цркве и школе — на темељу којем су српске православне општине, које су се у смислу речене превишње уредбе организовале, бригу око одржавања, надзора и управе истих школа фактично у своје руке примале — све овоодносне дужности и сва права неоспорено правилно и законито упражњавале.

Тек од како је изишла превишња уредба од 8. јуна 1871. у погледу народних школа у бившој војеној крајини, а нарочито од како је иста уредба XXVII. закон. чланком од год. 1873. у угарски законик увршћена — изволело је високо краљ. угар. министарство црквених дела и јавне наставе отписима својима од 27. маја 1874. бр. 3763 вероисповедни карактер речених српских народних школа у подручју бивше војне крајине оспорити, одузело је исте из старања месних српских источно-православних општина и испод управе и надзора њихових надлежних епархијских власти.

Против овога и овакога поступања високог краљ. угар. министарства богочасти и јавне наставе — жалиле су се све источно-православне српске општине у подручју бивше војене крајине митрополијскоме нар. цркв. школскоме Савету, што се принудним начином народним школама њиховим одузима вероисповедни значај, кога су оне од постанка свога на себи носиле, што се одузимају месни школски фондови, које су источно-православни Срби за издржавање ових својих школа подигли.

Поводом ових жалби поднео је митрополијски нар. цркв. школски Савет 13. (25.) авг. 1874. високом краљ. угар. министарству богочасти и јавне наставе образложену молбу: да високо министарство благоизволи обуставити преображавање српских источно-православних народних школа у подручју бивше војене крајине у општинске школе и да сходно наређењу §. 111. превишњег краљ. отписа од 10. авг. 1868., тичућег се уређења источно-православне цркве и школе, путем изасланика својих и источно-православних школских власти карактер наведених школа испита, основаност жалбе општина извиди и по томе исте путем и начином који је у закону одређен охотно санира.

Но високо краљ. угар. министарство богочасти и јавне наставе није се нашло побуђеним, да горњу молбу реченог школског савета уважи, пошто је отписом својим од 7. јануара 1885. бр. 26.273 ex 1874. истом савету изјавило, да остаје при првобитној својој наредби од 27. маја 1874. бр. 3763.

(Свршиће се).

НЕЗВАНИЧНИ ДЕО.

СРП. ПРАВ. ПАРОХИЈЕ И НАРОД У БАЧКОЈ ЕПАРХИЈИ.

(Свршетак)

Говорећи до сада о животу нашега срп. прав. народа у парохијама епархије бачке, ми смо разматрали и појаве у домаћем и породичном животу каквих је било пре 100 г.

те смо садашње појаве доводили у свезу са појавама из прошлости. На жалост сада имамо да размотримо некоје појаве у домаћем, породичном и религиозно-моралном

животу нашега народа — каквих појава пре 100 година или баш никако није ни било, или бар није било ни близу у тој мери, у којој их има данас. Овде мислимо: велики број несагласних супруга, дивљих бракова (конкубината) и Назарена у бачкој епархији. То су те несрећне тековине нашега народа у новијем времену — то су те црне пеге, којима је грдно наружен породични и религиозно-морални живот и образ нашега народа у ово потоње доба општег моралног назадовања.

Искаче нам румен стида из српскога образа, кад морамо да испишемо у овој књизи жалосне и немиле бројеве, да је у бачкој епархији крајем 1892. год. било свега *457 несагласних брачних парова и 750 дивљих бракова* (конкубината), а поврх свега тога још 1555 т. з. Назарена, који су од лене наше вере православне отпали. те и народност српску са свим презрели и забацили.

У веродостојност ових података немамо никаква разлога да посумњамо, јер податке те дали су свештеници, који, ако нису што прећутали и сакрили од броја несагласних брачних парова, дивљих бракова и Назарена — већи број, који истини не одговара, не би нам — већ своје репутације ради саопштавали.

Ти бројеви пак казују нам жалосну истину, да је светиња породичног живота, супрушке верности и љубав и оданост према св. вери, цркви православној и њезиним законима у нашега народа у бачкој епархији озбиљно малаксавати и у суноврат ићи почела.

Јер доста је, да истакнемо само ту жалосну појаву, да је у бачкој епархији у 1892. год. закључено и благословљено свега 1177 законитих бракова, а при том је у истој 1892-ој години постојало 1307, које незаконитих т. з. дивљих бракова (конкубината) које пак супрушком несугласицом или неверством самовољно развргнутих и обесвећених бракова.

Несагласних супруга има у бачкој епархији толико, да би епарх. консисторија бачка за саме брачне парнице морала поставити једног способног и савесног чиновника, који би их имао као што треба рас-

прављати. Као што ћемо на другом месту видети, код бачке епарх. консисторије уочиње се сваке године преко 100 нових и нових бракоразводних спорова и парница — а решене спорове и парнице увек замењују у повећаном броју нове и нове парнице, при свем том, што је поступак при бракоразводним парницама доста дуг, а само вођење бракоразводних парница са трошковима и другим неприликама скопчано.

Што се тиче дивљих бракова, за лечење тога зла за сада једва да има икаквога лека, јер у Угарској се дивљи бракови и конкубинати толерирају и од стране полит. власти — а цркв. власти немају ни моћи ни начина, да ширењу тога зла на пут стапу, или да рану ту на телу цркве и народа успешно лечити могу. Примена религиозно-моралних мера остаје према грешницима, који су у конкубинату, већином без успеха. Тек општим религиозно-моралним преображајем целог друштва на верској и моралној основи, могло би се то зло, уз саутцај свих на то позваних фактора, постепено мало по мало лечити и излечити.

На жалост до пре две године слабо се у бачкој епархији и разбирало за то зло, које морално понижава углед наше цркве и народа. А кад се и не распитује, где је рана на телу народњем — од куда онда може и говора бити о каквом лечењу.

Тако се исто слабо разбирало и за Назарене у бачкој епархији, па за то се упренастисмо, кад из прибраних података дознамо и дознајемо, да је у бачкој епархији крајем 1892. год. било свега 1555 назаренских душа, које су од наше православне вере отпале.

Толики број Назарена у бачкој епархији може нас заиста у највећу бригу бацити — јер ако су истините вести, које су многи престонички и а неки наши листови донели: да је по држ. попису крајем 1892. у целој Угарској било свега тек 6829 Назарена, онда би излазило, да сами српски Назарени у бачкој епархији сачињавају готово $\frac{1}{5}$ од укупног броја Назарена у целој Угарској, а сви српски Назарени у митрополији карловачкој сачињавају већу

половину свеколиких Назарена у целој широј Угарској краљевини.

Многи наши свештеници тешкају се, да је назаренска јерес изгубила већ своју првобитну чар и драж за наш народ, а ми међу тим видимо, где се с године на годину све више и више нашега народа кужи кугом јереси назаренске.

Српском Назаренству у митрополији карловачкој биће да је легло баш у бачкој епархији, јер на земљишту бачке епархије, у *Пачиру*, родио се и живео је Стеван Калмар (Кремер), који важи за најврснијег апостола, и иза некога Људевита Хемжејија за другога оснивача назаренске јереси у Угарској.

Калмар је почео Назаренство ширити најпре у Пешти, али кад га 1854. год. отуда протераше, дође у Пачир те ту и у околини почне проповедати веру назаренску. На скоро је уз Пачир и Суботица постала неко средиште секти назаренској. Доцније су таква средишта постала: Х. М. Вашархељ, Сегедин и Темишвар. Међу Србима појавило се Назаренство око 1865 — 1866 год. по свој прилици најпре у Пачиру, а после и у другим местима, где наш народ живи.

Данашњим даном има већ Назарена у $\frac{3}{4}$ цркв. општина бачке епархије, а ако се и у будуће буду тако ширили, као потоњих година, биће их у свима нашим цркв. општинама — јер је то зараза, која се шири, као и свака друга зараза.

Највише Назарена има данашњим даном у жабаљском протопресвитерату: 587 душа, за тим у сомборском: 439 душа, па онда у новосадском: 295 душа, и најпосле у ст. бечејском протопресвитерату: 234 душе.

Крајње је време, да се наше духовне власти и наши свештеници озбиљно размисле и изнађу згодна средства и подесне начине: да се ширењу јереси назаренске на пут стане — јер пуко игноровање назаренских следбеника није никакав лек против ране, која све више разједа тело наше срп. прав. цркве и нашега народа. —

На завршетку овог одељка о парохијама у бачкој епархији, имамо да проговоримо још о тужном и жалосном несраз-

меру између случајева рођења и умирања у бачкој епархији за 1892. годину.

Опасна и неређна болест вратобоља. покосила је прошле године у бачкој епархији толики број нејаке срп. прав. деце, да бисмо морали ту 1892. годину црним словима уписати у књигу наше најновије прошлости, те се молити Богу, да нас не посети са још којом таквом жалосном и несрећном годином, у којој је за 608 срп. прав. душа више умрло, но што се родило.

На име у целој бачкој епархији родило се у току 1892. год. свега: 5 718 срп. прав. деце, а умрло је 6.326 срп. прав. душа, те је тако број смртних случајева премашио број рођења са 608 — што је за једну годину и за једну мању епархију, као што је бачка, заиста тако велики и грдан губитак, да га сваки искрени и прави родољуб са сузним очима к знању узети мора. Јер светски статистичари са жалошћу констатују већ и то, када у извесној години број рођених душа не надмашује број умрлих у оној нормалној мери, која је нужна, па да умножавање народа иде постепено сигурним кораком у напред. А шта да речемо ми, када видимо, да нам и онако малобројни народ само у једној епархији, и тек у једној години, има за 608 нових побушених гробова више, но што би их и по најлошијој нормалној мери имати могао. Зар ми, слаби и нејаки, да немамо суза над толиким гробовима, који су нам нарушили и покварили ону правилну сразмеру, која у најмањој мери тражи само то, да се сваке године, ако не више, бар толико роди, колико и умре, те да се не руши равнотежа у бројном кретању нашега народа.

Не имајући до данашњег дана наше црквене и народне статистике, на жалост, ми и не сазнајемо за такве тужне и немиле појаве у животу нашега народа, па с тога такве појаве прелазе преко наших глава, а ми их и не опажамо. А кад их и не опажамо, кад и не сазнајемо за такве грдне губитке — онда није чудо, што немамо суза, да их оплачемо, те после плача и туге да разбирамо средства, путеве и начине, како бисмо такове жало-

сне појаве бар у будуће по могућству предупредили и онемогућили.

Констатујући факат, да је у 1892. год. у самом жабањском протопресвитерату за 506 душа више помрло, но што се родило, наша је дужност, да по извештају окр. протопресвитера жабањског као највећи узрок томе прекомерноме умирању истакнемо опасну вратобољу (дифтерију) међу маленом и нејаком децом — а остављамо другима, а нарочито нашим родољубивим и ученим лекарима, да расправе питање: је ли према данашњем стању профилактике и лекарске науке у опште баш морало бити, да у жабањском протопресвитерату од вратобоље умре неколико стотина деце, — није ли се можда већи део те деце и спасти могао — шта је чињено, да се та деца од смрти избева — и шта би требало у будуће чинити, па да нам толики подмладак од смрти спасен буде? —

У новосадском протопресвитерату родило се у 1892 години свега 1.363 деце, а умрло је 1.518 душа, дакле умрло је за 155 душа више, но што се родило. И овде је разлог многом умирању у дифтерији, која је многу децу покосила. У сомборском протопресвитерату родило се 1892 год. 1.385 душа а умрло је свега 1.352 душе, дакле родило се за 33 душе више, но што је умрло. У ст. бечејском протопресвитерату

родило се 1892 год. свега: 1.338 душа, а умрло је у истој години: 1.318 душа, — те по томе родило се за 20 душа више но што је умрло, што је за оба потоња протопресвитерата истина позитиван, али врло оскудан и неутешан резултат, јер се њиме никако не може накнадити онај грдни губитак у жабањском и новосадском протопресвитерату.

Што се тиче рађања и умирања срп. прав. душа и венчавања брачних парова у бачкој епархији у опште, спомињемо, да се 1785 год. на 83.316 срп. прав. душа родило свега: 4.397 душа, умрло је 3.753 душе, а венчало се свега 898 парова. По попису крајем 1892 год., као што већ напоменусмо, родило се у бачкој епархији свега: 5.718, умрло 6.326 душа, а венчало се 1.177 брачних парова.

Упоређујући ове податке из 1785 и 1892 год. налазимо, да је сарамерно према броју становништва 1785 год. било рађања 5·1⁰/₀, умирања 4·4⁰/₀, а венчања нешто више од 1⁰/₀, а 1892 год. било је рађања: 4·4⁰/₀, умирања: 4·8⁰/₀, а венчавања тек: 0·8⁰/₀.

По томе се дакле пре 100 год. у бачкој епархији сарамерно према броју становништва и више деце рађало, и мање душа умирало и више брачних парова венчавало него данас.

ЈОШ ЈЕДНУ У ЗАВРШ.

Ко је, односно шта је свештеник?

Да би на то питање могли одговорити, могамо ставити друго питање:

Шта је позив свештенички?

Позив свештенички означао је сам божанствени оснивач тајне свештенства речима: „ШЕДШЕ НАЧИТЕ ВСА ИЗЫКИ, КРЕСТАЦЕ НХЪ . .“ (Мат. 28. 19.)

Дакле је позив свештеника, да учи и крсти, односно да врши Христом установљене тајне.

Као што видимо, свештеник је *прво* учитељ, *па онда* тајана *свршишесл.*

Шта је циљ учитељске службе свештенства?

Приволети људе на веру у Исуса Христа, као Божјега сина; на примање његове спасоносне науке и владање по тој науци; — овога је пак награда: „животъ вѣчний“.

Но свештеник није само учитељ, односно свештенослужитељ, него је он и „свѣтлѣ міра, градъ верхъ горы столъ, свѣтильникъ, егоже вжигаютъ и поставляютъ на свѣтницѣ и свѣтитъ всѣмъ, иже въ храмѣнѣ“. (Мат. 5., 14. — 15.)

Која и какова средства стоје свештенику на расположењу при вршењу учитељске службе његове?

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Жива реч — проповед; и *живи пример* — дело.

Које је прече, које је јаче?

Реч без дела је мртва: „**Яще языки чело вѣческими глаголю и Ангелскими, любве (засведочене „делом“) же не имамъ, възхъ (такъ) мѣждъ звенѣши или кумбѣлѣхъ звѣщаѣи**“. (I Кор. 13., 1.)

Дело без речи живи и као живо утиче: „*Многи људи* — вели св. Јован Златоусти — *прије се поведу по нечему угледанем* — на кога му драго од своје браће, него небројеним *доказима*, па ма ти докази били истинити, и *кад виде*, да неко нешто *ради*, *прије се склоне, те и они то раде*.“ („Свештенички позив“ — „Босан. Хери. Источник“ 1893. св. I. и II. стр. 28.)

„Да не би ваше присуство овдје било без икакве користи, настојте око оне ваше браће, о којој сам вам већ говорио и о којој ћу вам и опет говорити, да их овамо приводите — спомињите им о њиховој заблуди; савјетујте их *не само ријечима, већ и дјелима*; *најбоља наука потиче од примјера*, па макар ви *ничега и не говорите*, но, кад би, по изласку вашем из цркве, мирним држањем нашега тијела, вашим погледима, гласом — показивали онима, који нису тамо били, корист, коју је добила душа ваша, *то би било доста ради поуке и ушјехе*.“ („Свети Јован Златоуст, као проповедник“. — „Српски Сион“ 1892. бр. 34. стр. 596.)

„**Такъ да просвѣтитса свѣтѣхъ вашѣхъ предъ челоуки, такъ да видѣтѣ ваша добра дѣла; и прославѣтѣ Отца нашего, иже на небесѣхъ**.“ (Мат. 5., 16) Гледајући „**добра дѣла**“ учитељева, односно свештеникова, — ученици, односно верни славе „**Отца, иже на небесѣхъ**“.

Ето основа моме „простосердечију“; ето камена темеља моје „вере“, да сваки свештеник, па баш и „невјежа“ може имати успеха у учитељској служби својој!

Ако сваки свештеник не може „*краснословити*“, али може сваки, па баш и „невјежа“ „*красношворити*“, и тиме учинити, да његови „гледаоци“ — славе „**Отца, иже на небесѣхъ**“; и „склонити“ их, да „раде оно, што и он ради“.

Да, може сваки свештеник, па баш и „невјежа“ — „красношворити“, ако хоће; или зар — „не мора“?!

Ако „не мора“ — узалуд ће бити и „анђелски језик“ — „епархијског проповедника“!

Ако „мора“ — нека баш и туђу „реч“, туђу „повед“ поткрепи својим „делом“, својим „примјером“, од ког „потиче *најбоља наука*“ — и он ће имати успеха, семе ће му уродити плодом — дакако „на доброј земљи“; са „пута“, са земљишта „каменитог и трновитог“ није жео ни небески „сијач“, па — држим — да не ће моћи жети ни „епархијски проповедник“.

А сад да наведем „чисту исповјед“ једног — зар и опет „простосердног“ — свештеника, која ће нам јасно рећи узрок данашњег лошег „религиозно-верског и наравственог“ живота нашег народа:

„... А сад ево ме опет к своме предмету, и хоћу да чисто исповједим, са шта сам овога пута узео да развијам ову тему, у толико, у колико ми преузани простор листа допушта“.

„Ево с чега...“

„*Народ кад којег се зачне колебаши мисао о Богу, слабити религиозно осведочење, опадаши морално чувство, губити се пошта према законима и ишчезавати прави народни карактер: тај би се народ узалуд могао надати ма каквој срећи и својој величини*. А ко би могао нијекати и одрицати, да се на жалост и на неизбјеживу народну штету и пропаст баш истијем данашњијем даном и код нас Словена уопће не појављују — мање или више — такве убитачне прилике?... Ако поле душе у прсима имамо, не можемо ради тога обарати кривицу на наш прости народ. — Народ нам је још свуда доста здрав и чио; те је вијеран Богу и својијем предањима. -- Него томе злом путу, који је настао и међу народне масе проваљивати: *криви смо — хоћеш нећеш — ми научији људи у народу*, који несвјесно и нерасудно *уносили у народ најгрѣи шрулеж*, који се рађа колико из просвјетне незрелости, толико и из просвјетне презрелости; као још и из егостичкога дима угријанијех глава, које би се хтјеле такмити и са самом неизмјерном и недо-сеживом божијом мудрости, која је омеђашила људски ум непрекорачивијем границама и казала му: „Само доведе!...“

„Јест, браћо!... Не помаже нам никакво ашање. — *Баш међу нами, који смо се учили; који нешто више знамо, и који би морали као небеске звијезде свијетлиши народу*, *находи се и атеиста и вјеролома и необузданијех развратника*,

и грубијех братомрзилаца и бесрамнијех клеветника и хулитеља и преоштровнијех умишља и неукротивијех рушишља мира и свакога друштвенога реда, и продрзљивијех досадљиваца Богу и људима; и ко би икад исказати могао каквијех ли нас још нема, за које би се слободно с апостолом Павлом смјело рећи, да смо Богом предани, да будемо: „напуњани сваке неправде, блуда, лукавства, лихварства, злоће: пуни зависти, убиства. свађе, пријеваре, злоћудности: шапгачи, опадачи, богомреци, силеције, хваставци, гордељивци, измишљачи зла, непокорни родите-

љима, неразумни, непримирљиви, нељубавни, клетволомни, немилостивни. . .“ (Римљ 1., 28.—32.)

„Ужасна је ово слика; али је она снимљена с истинитога подлога, или штоно сликари веле „dal vero“: ми смо је створили и у нама јој узрок почива.“ (Ј. Сундечић — „Срце и разум у вјери“. — „Просвјешта“ 1893. св. V. стр. 152—153).

С напоменом, да г. писац не искључује из броја „научнијих људи“, — у којима „почива узрок ове жалосне слике“ — свештенике: ову „чисту исповјед“ песника свештеника потписује и парох Богољуб Мирковић.

ПОСЛЕ САБОРА.

(Наставак.)

Част иначе г. дру Политу, где част заслужује, али 7. новембра пр. г. у саборској дворани, у којој биваше он 20 година, приказао се он заиста као „политички пензионирац“.

„Епископ би имао да именује пароха. То је тако по нашој источној цркви.“

„Консисторија има да пресуђује квалификацију компетената, да не буду неспособни бирани на парохије. Консисторија је позвана да одстрани злоупотребе при бирањима.“

То све рече г. др. Полит и гласа против „устава“ ради тројне кандидације у избору пароха!

Хоћемо ли и г. дра Полита увредити, ако га и после овога назовемо сада socius doloris дра И. Вучетића

„Епископ би имао да именује пароха. То је тако по нашој источној цркви.“

Ако то стоји, као што de facto стоји, и као што ће de jure divino и постојати увек, онда су оне речи: „да слобода избора пароха (разуме се без кандидације и потврђења) није нешто што се противи духу наше источне цркве“, проста фраза, бачена народу као песак у очи.

А кад др. Полит консисторији признаје, да „има пресуђивати квалификацију компетената“, ради тога, „да не би неспособни бирани били на парохије“, па опет говори и гласа против кандидације (је ли она тројна или мања и већа, не одлучује у овом питању као начелном), онда се ми само морамо „згледати“ и питати шта је г. дру Политу?

Зар кандидација инволвира што друго, него то пресуђивање квалификације? Зар пресуђивање квалификације и одклањање „опасности, да ће неспособни бити бирани на парохије,“ може иначе резултовати, а не у кандидацији, као у најближој и најлибералнијој последици тога пресуђивања и одклањања те опасности? Не може. Та то зна врло добро и г. др. Полит. Па шта се чини невешт знању своје и уверењу знања тога. Што истиче „маскирано именовање“? Зар ради ефекта? Ми ћемо без ефекта да говоримо. Ако је у кандидацији именовање каквог год, онда према учењу црквеном мора бити и тог именовања Али ми држимо да у тројној кандидацији и онако установљеном избору, као што је у „уставу“, нема именовања.

Именовање је у рескрипту од 1868 г. а не у „уставу“. У рескрипту, што га опозиција у своје данашњем одушевљењу за status quo у нашој аутономији подржава; а не у „уставу“, којег је одбацила.

Др. Полит као да је хтео и симонијом да оправдава слободан избор пароха, мислимо избор без кандидације — потпуно слободан.

Јесте, симоније је бивало, али она је осуђена и забрањена самом црквом, односним њеним канонима, које ће др. Полит врло добро познавати, па ће и признати, да тиме, што је забрањена симонија и ради тога, што је у опште симоније бивало, није никад анулирано право епископа у избору пароха.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Истина је и то, да се источна православна црква и јерархија њезина ослањала, и да се ослања и данас, по својим принципима, на периферију своју, на своје чланове. Али у ослањању томе није никада напуштала своје епископално устројство и епископска кардинална права. Него се ослањала за то, да одржава и јача што тешњу везу са својим члановима и да изазива и омогућава што активније учешће народа у цркви, односно у достизавању црквене цели и остваривању њезинога задатка.

Источна православна црква није деспотичка, она је снисходљива, она је нежна мајка својој деци. Али, у тој нежности својој нити је дозвољавала, нити може дозволити деци својој, да узурпују нека права и према њој самој. То дозвољавају „слабе“ мајке; то чине неблагодарна деца. . . .

Стављала је и стављаће увек своју снагу у периферију и ослањаће се на народ и у оној мери, коју истиче др. Полит, али само онда кад устребају за интерес цркве и она „средства отпора“, која црква као црква не може имати. Али тражити за та „средства“ од цркве еквивалент у рушењу основног устројства њезиног, у поништавању њезиног учења и у иступању из „оне велике заједнице“, — то тек није хтео ваљда озбиљно др. Полит захтевати! А по његовој изјави 7. новембра пр. г. такво захтевање као да је он хтео поставити.

У својој снисходљивој љубави према деци и члановима својим, источна православна црква дозвољава им и при избору свештеника учешће и глас; али нигде није дозволила, нити дозволити може, да руководни посао и одлучујући глас у тим изборима узму чланови њени — народ.

У Грчкој именује парохе и ђаконе епархијски епископ, пошто је чуо мишљење народа о кандидатима.

У Србији „пароха поставља епархијски епископ лично, и о томе за тијем извештава конесисторију“. ¹⁾

У Русији „постављање пароха, а исто и другог особља при парохийским црквама припада епархијском епископу, коме конесисторија предлаже ради тога односне кандидате“.

У бугарском егзархату „пароха бира опћа скупштина свију парохияна, заједно са свештенством дотичне парохije, а под председништвом

окожног црквеног надзорника; потврђује га епархијски епископ чувши предходно мишљење конесисторије.“ ²⁾

У неким, дакле, православним црквама народ нема ни учешћа при избору свештеника, у неким га има. Али нигде нема одлучујућег гласа.

Тако само и може бити у православној цркви.

У нашој цркви народ има учешћа и гласа. И ми смо за то, да га и у будуће има, јер то се „не противи духу наше цркве.“

И ма да се многи већ, у потврду своје либералне или радикалне теорије о слободи избора пароха, позваше на авторитет високопреосв. г. епископа др. Никодима Милана, позваћемо се и ми.

Али, ми не ћемо ишчупати из његовог дела поједине речи и реченице, и давати им произвољни смисао и самовољне консеквенције из њих извличити, него ћемо крај до сад наведеног преписати из његовог дела ³⁾ и ово:

„Право учешћа вјерних световњака у бирању свештенослужитеља оснива се такођер на примјеру апостолеке цркве. Вјерни народ учествује у избору ап. Матије (Дјел. ап. 1. 15 и сл.) учествује у избору првих ђакона (Дјел. ап. 6. 2. и сл.). Ово право народа постоји, у једном или другом облику, кроз све вјекове цркве. Наводи се обично један канон (13 лаодик.) противу тога права, али тај канон говори о свјетини (*εχλος*), којој има бити забрањено да бира свештенослужитеље; а нити овај, нити икакав други канон не забрањује народу или његовим законитим представницима, да учествује на прописани начин у избору свештенослужитеља. Права народа и у овоме, као и односно црквених сабора, разликују се од права јерархије. Народу у ужем смислу припада да бира дотичнога и да га предлаже, а јерархичкој власти припада да призна избор и да произведе предложенога на односно свештенослужитељско мјесто; или обратно, јерархија предлаже изврено лице, а народ исказује своје мишљење о томе лицу и своје пристајање, или непристајање, да предложено му лице служи цркву. Народу у овоме припада *votum consultivum, testimoniale* и у опће *consensum*, нити је икада ма који канон лишио народ, односно његове представнике овога права“.

²⁾ Правосл. цркв. право стр. 375—377.

³⁾ Ibid. стр. 232.

¹⁾ Правосл. цркв. право, стр. 375—387.

Ето, то су речи дра Никодима Милаша. А што се неки у најновије време позивају на њ у противном смеру, томе је узрок, или неразумевање или насилно извртање тих речи.

Хоће ли др. Полит и сва опозиција доказати, да наша црква друкчије учи и да је у њој ма кад друкчије било? Неће, јер не могу; не могу, јер је то немогуће.

Ма какве „околности“ биле, то се учење не да изменити у цркви; нити у њој може друкчије бити, него што је било и што бива, док год наша црква не постане друкчијом, него што је данас у „оној великој заједници православне источне цркве.“

И за то ће резоновање свако, па и дра Полита, да „по данашњим околностима мора бити одлучно за слободан избор пароха“, остати као *prim desiderium*, као фраза, којом се не уређује наша црква и народно-црквена аутономија. Таквим фразама и плузијама у најбољем случају се делектује партајски осећај и истиче код нас тако јестин, али — а то др. Полит врло добро зна — и ефемеран, тренутни популаритет. . . . Да своје две поле говора од 7. новембра пр. г. затуткалише, односно, да своје полутанство маскира, др. Полит је рекао: „ја не бих желео, да парох буде нека врста агената оних фактора, који стоје изван нашег домаћаја“. И разуме се, биет: живо одобравање е лева! А ми смо, богме, за такве инсинуације постали већ равнодушни као и према свакој другој фрази. А досадно нам је већ на њих и одговарати.

Али, ипак ћемо, дру Политу рећи ово: Опозиција, дакле и он, измирила се данас већ сасвим са постојећим стањем у нашој аутономији; дакле и са — рескриптом од 1868. г. По томе рескрипту је избор пароха предан, *de facto*, сасвим у руке консисторије, односно епископа. Па? Да ли су свештеници, до сад и у најновије време, бирали по том рескрипту, а у „данашњим околностима“: агенти чији год, па још агенти „фактора, који стоје изван нашег домаћаја“? Да ли ће и сви они, који се и од сад по том рескрипту буду у „данашњим околностима“ бирали, бити такви агенти? Зар?! Јесу ли и свештеници пре рескрипта били, јесу ли и данас (има их доста још живих) агенти чији? Зар?!

Ergo? Др. Полит је и опет избацио — једну фразу.

Шта је било српско свештенство народу своме и шта је данас, о томе нек изриче суд

онај, који га достојније просуђује од дра Полита. А да ће и од сада бити родољубиво, али и православно, за то ми имамо гаранцију у оном тесном свагдањем учитељско-пастирском, патријархалном одношају између свештеника и народа.

Мантија српског свештеника никад није била у агентури фактора изван наших домаћаја, а против интереса цркве и народа.

Била је у агентури партија и њихових шефова. Да ли на корист цркве и народа? 25-годишње искуство и *status quo* данашњи најбоље говори.

Кад опозиција брани слободан избор пароха, она вели да чини то и ради независности свештеника. А ми јој на то отворено одговарамо: У колико смо зависни и одвисни према својим епископима, такви и морамо бити. Та каноничка одвисност је природна, по томе и подносиљива. Али зависност свештеника од новинарских редакција и партајских шефова и т. д., неприродна је, недостојна је свештенослужитеља.

Народу је довољно осигурано дозвољено учешће при избору пароха по „уставу“. Опозиција није задовољна тим учешћем, она хоће потпуно слободан избор са перхоресцирањем епископске власти у цркви; не за то, јер народу припада право на такав избор; не за то, јер би му такав избор био од користи; не за то, јер би се њиме добило „независније“ свештенство, него за то: да се задовољи доктрина либерализма; а и за то, да свештенство буде зависније, истина не од епископа, али на крају крајева — од појединаца световњака. . . .

Руку на срце, ваља истину говорити! Ваља душу положити за своје речи!

Признавајући неопходност каноничке одвисности свештеника од епископа, ми се и не мислимо еманциповати ње; а сматрајући одвисност свештенослужитеља од световњака, пастира од стада, учитеља од ђака убитачном и штетном за друге, а недостојном првих, не можемо ју одобрити; а у колико, ма у којем облику постоји, желимо, да се и свештенство еманципује.

А то би било: на корист и цркве и народа. Па, кад би се и могао дозволити потпуно слободан избор пароха црквеним скупштинама, наше је најдубље уверење, да га дозволити не би требало баш у „данашњим околностима“

Слобода избора је један идеал но-
вог времена; али избори — па и ти
„слободни“ избори — нису идеални. . .
А зашто нису? Зар и о томе да сад говоримо?
Ко нас разуме, тај зна те узроке; ко нас не ра-
зуме, за тог не рекосмо ни оволико.

*

Треће спорно питање у расправи о „уставу“
јесте: црквено-општинско председништво. Избор
црквено-општинског председника такођер је опо-
зиција истакла као право народа, које она ни-
како не мора дозволити, да се народу одузме,
јер да и то право сачињава једно кардинално
питање наше автономije.

Опозицијоно чување тога права пружало је
опозицији такођер разлог, да разбије споразум
око уређења наше народно-црквене автономije,
да одбаци — „устав“.

Кад је опозиција и ради очувања тога
„права народног“ одбацила споразум из-
међу јерархије и народа у нашој цркви и авто-
мији, одбацила устав, и тиме толерирала данаш-
њи неспоразум и данашње стање у нашој цркви
и автономiji, онда ми имамо и права и узрока,
да испитамо разлоге, који су опозицију руково-
дили да то учини, и да се осведочимо, е да ли
су ти разлзи опозиције запета такви, да оправ-
дати могу њезин поступак.

Да разгледамо, дакле, те разлоге.

Др. И. Вучетић је рекао: „Сабор од 1879.
није нашао за оправдано, да одступи од оног
начела, по ком општини припада право слобод-
ног избора свог председника, јер на основу
искуства, које се до тог времена било стекло,
није сматрао за нужно, да се у том питању какве
измене чине. А од г. 1879. до 1890. овамо не
може се управо ни говорити о каквом искуству,
и не може се према том времену пресуђивати,
да ли је која наша автономна установа добра
или не, јер се за цело то време наша народно-
црквена автономija у изузетном стању нала-
зила. С вршка наше автономije . . . спречавала
се редовна радња свих наших автономних ор-
гана, а нарочито црквених општина, те се према
томе, ако је на многим местима и било непра-
вилности и неуредности, то у првом реду мора
приписати изнимном стању, у коме се црква
и народ наш налазио, а никако се не може с
правом рећи, да је то с' тога, што нису пароси
били председници црквених општина. У опште
ја не могу да нађем никаква разлога, и г. из-

вестилац није ме могао ни једном речи убедити,
да је ма у ком погледу штетно и нецелисходно
то, што општине имају право на слободан избор
свога председника; те пошто сам ја напротив
тога уверења, да би баш измена у смислу пред-
лога одборског била штетна, то не могу усво-
јити предлог одборски. . .

Ето, то су разлзи дра Илије Вучетића за
слободан избор а против природног председниш-
тва црквено-општинског.

Је ли др. Вучетић такву слабу, сиромашну
и мршаву аргументацију свога „уверења“, у
питању црквено-општинског председништва, из-
нео пред сабор за то, јер је услед неких
изјава сматрао то питање тако нузгредним и
попустљивим, да није потребе било јачу аргу-
ментацију изнашати; или је то учинио за то,
јер јаче није имао, а нити ју могао измислити,
— то је све једно. Факат је, да је та аргумен-
тација као од беде изречена, само да се нешто
иначе каже. Да видимо.

Ако сабор 1879. г. није нешто „пронашао“
за оправдано, зар је у томе доказ, да је то запета
неоправдано? Зар је у томе разлог и сабору
после 13 година, да то не пронађе за оправда-
но? Зар је у томе, по томе, разлог и свима бу-
дућим саборима, да оно, што је пронађено за
оправдано г. 1864/5, признају за увек оправда-
ним? О ви стари и најстарији парламентарци!
Реците ви, какав је парламентарни бесмисао
избацио др. И. Вучетић.

А то би могао, кад би хтео, најбоље учи-
нити баш главом др. Полит, који је градио рес-
крипат 1864/5 „у оно бујно доба прве устав-
ности“, које је онако јако и на њега, и на ве-
ћину сабора 1864/5, (дакле још пре постигнуте
уставности!) „упливисало“.

Он би могао то најбоље учинити, он, који
је такођер градио рескрипат од 1868. г., којим
је учињен „готово неки преврат у тим нашим
одношајима“.

Могао би учинити и као искусан парламен-
тарац, који зна, да се закони старијих сабора,
па и сами принципи законски, особито у-
правни, дотерују и измеђују кад то захтева сте-
чено искуство. Ал' би то најбоље учинио са сво-
јом исповећу од 7. новембра пр. г. по којој смо
ми, односно баш сабор 1864/5, — који је донео
рескрипат, — начело којег у питању цркв.
општ. председништва данас др. Вучетић под
живу главу не да мењати у томе рескрипту,

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.LINJIB.PS

створили по извесним обрасцима, који нису по-
никли у крилу наше цркве, врло слободоумне и
демократске установе“. . . .

Могао би то учинити др. Полит баш, који

је признао, да „демократске установе, особито у
цркви, ако су на сувише широком базису, хоће
да се изопаче на штету цркве и народа“.

(Наставиће се.)

Г О В О Р

ПОСЛАНИКА

ПРОТЕ МАНОЈЛА ГРБИЋА,

држан у сједници ерског православног народног црквеног сабора 11. новембра 1892.

(ПО СТЕНОГРАФСКИМ ВЈЕШКАМА.)

(Наставак.)

Године 1459. узели су Турци све земље старе
ерске царевине, а четири године касније осво-
јили су и Босну и све су то претворили у сво-
је пашалуке и своје санџаке, остало је само још
нешто мало слободе у Херцеговини — али и то
су Турци освојили. И од тога доба чемернога,
настаје велика ерска емиграција или исеља-
вање у сусједне земље. С народом су прешли
и његови кнезови, деспоти Бранковићи, и тај
народ није прешао као робље. Прешао је да
скупа са Мађарима брани своју отаџбину од Ту-
рака. Кад ми кућа изгори, куда ћу него к су-
сједу да се склоним? А зна се, да су Србљи и
Мађари негда се лијепо слагали и пријатељили
се. Српске књагиње бивале су угарске краљице,
а угарске књагиње биле су опет ерске краљи-
це. Стари угарски краљеви давали су нашем
народу ванредне повластице, а деспоти наши у-
живали су права, каква су само краљу прина-
дала. Они су подизали овдје цркве и ма-
настире, поклањали су тијем својим задужби-
нама велика имања, и ти поклони још и данас
важе. Српски деспоти имали су своју војску,
своје заставе, били су чланови највишег угар-
ског племства, а и многе ерске породице још
и данас доводе своје племство из тијех време-
на. Угарски краљеви водили су рачуна о срп-
ском народу, а господа правници мораће то боље
знати из декрета и законских чланака угарских
краљева: Алберта, Матије, Владислава и т. д.

У исто доба преселили су многи ерски
ројеви у Далмацију и у Хрватску, а особито у
карловачки и varaždinski ђенералат, а и ови
су ројеви заиста преселили на царске и кра-
љевске позиве, да бране даља турска продирања,

за то су добили посебне привилегије. Све је то
било на триста и двјеста година прије сеобе за
патријарха Чарнојевића, а тих сеоба скоро нико
и не спомиње, кад о ерскијем сеобама пише;
све се то броји од Чарнојевића. Али сеоба Чар-
нојевића са свим је друкчија била, и није онака
како се о њој пише непрестано. Кад су Турци
освојили ерску царевину, спремали су се да
освоје и угарску краљевину. Па и то су по-
стигли. Освојише Биоград 1521. и отворише
себи раван пут у Угарску, и кад на мохачком
пољу 1526. потукоше Мађаре, — мало по мало
освојише и Будим. Кома је позната историја
Угарске, тај знаде, да су Турци из Будима вла-
дали до Вура и Коморана преко 140 година: и
над Мађарима и над онијем Србљима, што се
склонише у Угарску. Што би несрећа, да јој
Србаља не бијаше!

Тако траја до године 1683. Ова је година
епихална у историји нашој ерској и у јевроп-
ској. Те године ударише Турци грдном силом
на Беч, да и њега освоје, али ту су они први
пут озбиљно сузбијени и потучени. Доста је ту
проливано и ерске крви и хрватске и у опште
словенске. Та турска погибија била је тако
жестока, да су Турци за неколике године баче-
ни из Дунава и Саве. Освојена је од њих:
Хрватска са Ликом, Крбавом и Банијом, Славо-
нија са Осјеком, а овамо сва Угарска, што би-
јаше под Турцима, осим једног дијела Баната.
Али овако опцијена побједом војека Ђесара и
краља Леополда I. не застаде ни да се одмори,
ни да се прибере — него јурне за разбијеним
Турцима преко Дунава и Саве, освајајући од
њих земље и градове по Балкану све до Скопља

у Македонији. Ту се заустави царски ђенерао, Пиколоминиј, и кад се обазре с десна и с лијева, онда текар виђе: е је предалеко улегао, е се сувише примакао непријатељском центруму — Једренима и Цариграду. Ту је текар познао царски ђенерао српског пећског патријарха, када му се овај поклонии као освојачу и побједиоцу, и то је било под крај 1689. и тада још није ни помислити могао српски патријарх, да се прими-че час, када ће морати да бјежи у Угарску!

Већ у пролеће опази ђенерао, да се Турци љуто спремају на цареву војску, е тога пише цару Леополду: како му се поклонии српски патријарх, како је то угледан старјешина, како влада над много епархија, како му се нашао при руци кад је тамо стигао — па е тога нека би цар писао томе патријарху, да свој народ наговара, да листом устане на Турчина и да пристане уз цареву војску, а одметне се од Турака, својих господара.

И на ту ђенералову поруку послао је цар познати свој проглас од 6. априла 1690. на све народе: по Србији, по Бугарској и по Македонији: да устану на Турке ради свога спасења и ради свога ослобођења и ради свога хришћанског закона, па нека се придруже царевј војсци и нека слушају његове ђенерале. Истина вели цар ту: „Пријеђите без страха на наше стране“, и то би могло значити, да је цар збиља позвао и Србље и Бугаре и Македонце да управ преселе на ове стране: али одмах вели цар изрично: „*своје куће и пољске радње не остављајте!*“

Та чудно би и било, да цар позивље споменуте народе, да овамо селе, кад су ти народи већ освојени били од ђесарске хришћанске војске. Тако је било у пролеће 1690.; али Турци се приберу под својим везиром, Ђуприлићем, и тако силно потисну царску војску, да је ова почела нагло узмицати са Балкана к Дунаву и Сави, остављајући већ освојене земље опет Турцима. У тој изненадној невољи, шта је знао радити српски патријарх Арсеније Ш., него скупа са царском војском бјегати испред очевидне турске освете. Већ у мјесецу јулу налазимо патријарха са владикама и са свештеницима и са многијем народом у Биограду, а што је било мушкијех мишица за оружје, те су се бориле скупа са царском војском Одатле из Биограда пошаље патријарх свога посланика, владика Ђаковића у Беч к цару, да му у име свега народа изјави вијерност и подложност, што их је осло-

бодио од турскога јарма, а да га уједно и замоли, какве им правце кани дати као својим новим поданицима. И на то цар одговори познатом привилегијом од 21. августа 1690., којом милостиво прими Србље за своје поданике и зајемчи српском патријарху пуну духовну власт над свијем онијем областима, над којима је ту власт имао и под Турцима, па сувише и над онијем у Угарској и по Хрватској, које нигда нијесу били под Турцима.

Међу тијем у јесен исте године баце Турци царску војску из Србије у Угарску, па и српски патријарх мораде пребјећи овамо у Угарску под окриље свога новог господара и у земље, у којима му је по споменутој привилегији зајемчена црквена управа. У опште се пише и држи, да је са патријархом прешло тада око 36 хиљада српскијех породица, али се врло погрешно држи и непрестано пише: да је ту било *преко милијун душа*, а неки пишу и до по друг милијун.

Тако сам читао неки дан, како и поштовани заступник, др. Стеван Малешевић пише у „Бранику“, да је са Чарнојевићем прешло у Угарску, наравно на царев позив — преко милијун Србаља. Јао ми је, што га овдје није, да га запитам: одкуда је поцрпао толики број? Али ја му велим отворено, да и он и сви они, који тако пишу још и данас, управ срамоте српски народ, јер да је са патријархом прешло милијун душа, а било нас је и од прије на овијем странама ваљда око 100.000 душа: е да нас је већ онда толико било на овијем странама, каквога смо соја и зора — вјерујте ми, да би се е нама друкчије поступало, и сигурно би данас друкчије стали овдје!

Ето тако и на тај начин прешао је Чарнојевић на ове стране и то само са једнијем дијелом српскога народа, али не на позив цара Леополда, не ни уз какве погодбе и уговор — него што је морао да избјегне од извјесног покоља, као што су збиља Турци покљали 1689. све Арбанасе, који су се од њих одметнули били.

Јест, тако је прешао Чарнојевић у жељи да помогне новоме господару зауставити Турчина да и опет не освоји Будима, и да му помогне и опет освојити своја стара и још топла огњишта, а могло му је бити да тако и не ради, јер још у јесен исте године мудри турски државник, везир Ђуприлић, огласио је општу ам-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

позвао је све бјегунце, да се поврате у своје опустјеле земље, па да не ће платити за десет година никаквијех данака. Могло је дакле бити патријарху Чарнојевићу и да се он поврати на своју столицу у Пећи, и да се онај народ што је с њиме побјегао, поврати на своје баштине.

А да тако није урадио српски патријарх, то је заслуга или кривица — како се узме, самога цара Леополда, који је своје нове поданике, а у овој прилици своје непозване госте, управ обасипао царскијем милостима. Он је 1691. поновио од ријечи до ријечи лањску привилегију, у којој је додао двије нове тековине а то: да све омртвине иза покојника, који помру без нашљедника, припадну Цркви и да је патријарх и духовни и свјетовни старјешина српског народа. А најзнатнија је царева привилегија она од 1695 којом је одобрио и потврдио заокружена српска владичанства и постављене српско-православне епископе, које је патријарх намјестио на темељу привилегије од 1690. Ђуто се је томе противио римски епископат, коме је био тада на челу кардинал Колонић, који је уједно био и главни царски доглавник — царев канцелар. Али је тијем кораком патријарх Арсеније подвластио себи и онај српски народ, који дотле не бијаше под његовом влашћу а поименце српски народ у карловачком и вараждинском ђенералату. И ово је зачетак наше српско-православне јерархије са царскијем одобрењем.

Рат је непрестано трајао и још се није знало на коме је царство, али је српски патријарх и на то помишљао, да би могао и остати овдје, па с тога је молио цара, да се његов народ zgodније настани, јер је пуно 4 године живио и мучио се по земуницама и по шаторима — ни на небу ни на земљи.

Па и ту је цар милостив био, јер је декретом својим 1694. наредио, да се Србљи смјесте одијељено од другијех народа по Славонији, по Бачкој и по Банату до ријеке Кереша, али комесари, који су требали да ово изврше, нијесу се обзирали на српске интересе него на државне и на бојне, па су пружили Србље све уз турске међе од Оршаве па већ, у свези са Србљима у Хрватској, све до Велебита. Карловачкијем миром 1699. завршен је рат са Турцима и све српске земље са столицом српске патријаршије припадоше на ново под Турке и од тога доба Чарнојевићеви Србљи престају бити цареви гости, они

сад постају прави цареви поданици. И ту видимо патријарха, како моли и богоради по Бечу, да се Србљи смјесте и населе онако, како је цар заповједио — али то није нигда извршено. Мјесто тога умјешала се ту и римска пропаганда, која је према својима тежњама прорешетала и експлоатисала нас одмах са другијем иновјернијем народима тако, да ниђе сами за се у већој маси и на већем простору не бијасмо. И ту је највећа неправда која нам је учињена, отуда је настала она љута борба са сусједима различне вјере, језика, обичаја.

Али због свијех овијех неуспјеха, нико се други не окривљује и не биједи по нашијем књигама, него блажени патријарх Чарнојевић. А има нас и такијех, који га ево послје двјеста година проклињемо и јавно говоримо: да је он превео српски народ због своје личне неке угодности и тја због свога властољубља. Не куните, господо, њега, него куните нашу грдну несрећу, која нас не оставља од Косова. Има у књизи доказа, да је блажени патријарх Чарнојевић помишљао, да сам себи суди, кад је видио на какву је биједу налетио; а и то стоји у књизи, да је мученички у Бечу умрљо — да је отрован. Наравно, ово није доказано нити ће се доказати, али је у књизи.

Послије карловачког мира, како рекох, постали су и они Србљи, што са Чарнојевићем пређоше амо, прави поданици цара и краља Леополда, и сад је ваљало новоме господару све оне привилегије, што их је дао патријарху: и оне, што му их је дао док је још био на овој страни, и оне, што их је дао на овој страни — требало је уредити и довести у склад са државнијем законима онијех земаља, у које се смјестише и у којима је суђено било унапријед живјети; и то тијем прије, што су се те привилегије протегле и на онај наш народ, који је прије Чарнојевића већ овдје становао. Али то није учињено све до нашијех времена, и отуда она љута борба и оне велике неприлике. Ми смо се наслонили на Беч и на краља, који нам је дао привилегије, не питајући за то, да ли је краљ био властан давати онаке привилегије народу, који станује у земљама угарске круне. С друге стране много су сметали и сами Мађари, а у Хрватској Хрвати, односно сталези, да се није дошло до склада и до хармоније. Мађари су хтјели, да им се Србљи безусловно подвласте, а Србљи видећи, како мађарске снахије поступају са својим, себи подвлаштени-

јем народом, никако не бијаху вољни, да замијене господарење турскијех спахија са мађарскијем. То је Беч употребио на своју корист, па нас је употребљавао као средство против онијех народа, с којима је војевао. Прејасна династија сматрала је, да наш народ искључиво њој припада, ма да станује у земљама угарске круне. И отуда се мора признати, да су сви цареви од Леополда I. па до срећно владајућег нашег цара и краља обилато обасипали наш народ својим милостима — али су се други фактори свагда појављивали, који су били јачи и од самих владалаца.

Има примјера, где су краљеви најправедније наредбе за нас издавали, а њихови државници и тајници умјели су те наредбе иза краљевих леђа осујетити. У тој борби највећма су страдавали наши митрополити и наше владике, као главне и једине старјешине, који су с владом имали посла. Али је народ чврсто стајао уза њих па је ту борбу и дијелио с њима — имао је повјерење у своје старјешине.

Да вам причам лијеп примјер за митрополита Вићентија Јовановића. У то вријеме била је и Србија под Австријом (1718.—1739.) и последице смрти карловачког митрополита Поповића 1725. спојене су обје митрополије: и ова наша и биоградско-српска у једну, под управом митрополита Мојсија Петровића. Овај умре 1730. и на сабору 1731. царски комесар мотао је сабор 8 дана, да изабере два митрополита — и није га могао сломити; изабран је и опет један митрополит и то споменути Вићентије. Већ у то доба покушала је бечка влада, да својима деклараторијама од 1727. и 1729. скупи и ограничи добивена права у привилегијама — али се најодлучније одупрло исти митрополит Вићентије и последице љуте борбе од осам година — влада је морала поустити и своје деклараторије опозвати. Овај исти митрополит годинама се бавио у Бечу ради обране своје цркве и свога народа; једаред је, кад му је нестало трошка, јер се није могао скупити од народа — заложил свој крет и владичанске одежде, само да плати „канцеларијске трошкове“. А како је бранио православље од унијата — свједочи сјеверинско владичанство.

Па знате ли, како је прошао тај јерарх од нас — његових потомака? Ево баш овдје и у овој нашој кући, оглашен је јавно за одрода, за издајницу своје свете вјере — за унијаша. Па није ни на томе остало. Српски пјесник изнио га је

такога и на позорницу, да је већ угарски министар морао забранити, да се таки шкандалозни комад не преставља на српској позорници. А међу тијем, *што је све проста лаж*; то је био један од најславнијих наших митрополита, и угодно је души мојој, да сам дочекао прилику, да ту гадну љагу са овога славнога нашега јерарха баш овдје у сабору скинем и саперем. (Слава му! кличе цио сабор).

И патријарх Арсеније IV. Шакабент одлучно је бранио црквену аутономију. По привилегијама, кад би умрло који епископ — постављали су српски митрополити епископа са својим синодом, рукоположили би га и онда би просто пријавили превишењем пријестолу, да то узме на знање и да то потврди. Али ово је одмах у почетку најстрожије забрањено. То покуша патријарх да поврати, па завладичи Павла Ненадовића за карловачког владуку и пријави царици ради потврде. Четири године дана није стигла потврда, и за то вријеме љуто је страдало наше карловачко владичанство, јер је силом подвлаштено било унијатском бискупу Пашићу. Али ваља прочитати представку тога патријарха од 1743., како је писао влади и ради владике Ненадовића и ради других народнијех послова — па да видите и да се дивите: како се брани црквена аутономија!!

Љуто се гријешу и према митрополиту Ненадовићу. И он је описан од некијех нашијех и странијех књижевника и историка као непријатељ свога народа, а највећа удворица бечкијех власника. А ја вам кажем, да ни то није истина. То је био најславнији и најродољубивији српски митрополит; управљао је нашом митрополијом 20 година — од 1749.—1768. Прије је био карловачки владика и то један од најзаслужнијих. Он је као митрополит био непоустљив у обрани своје аутономије. Дотле су држали митрополити редовне синодске састанке сваке године између Ускреса и између Духова. Ту су се рјешавала црквена питања, ту се пресуђивало на тужбе, које су долазиле са разнијех страна: између општина и власти и обратно. За његове управе заповједи влада, да се не смију држати синодске сједнице без царскога комесара. На ово је митрополит најодлучније протестирао, и није хтио држати синодскијех сједница неких десетак година. С тога су у Бечу незадовољни били с њиме. Министар Бартештајн баш се на њега тужи и вели, да сувише о томе ради, *да своје достојан-*

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ство и своју власт што веома рашири и да велик буде пред народом, па с тога препоручује влади, да добро гледа, кога ће изабрати последије њега за митрополита.

Исти овај митрополит видећи, како влада посебним наредбама, једно по једно право крњи из привилегија, непрестано је молио, да се сазове народно-црквени сабор, па да се ту протумаче привилегије и да се створе сталне уредбе, које се не ће сваки час мијењати. И ако су се у Бечу томе дуго противили, најпосле доцете митрополиту, нека сазове сабор — али таман, кад је митрополит сазвао сабор, умре на велику Госпојину 1768.

И том приликом укине влада једно од главних права црквене аутономије. Дотле је био оби-

чај, кад би умрѐо митрополит, састали би се епископи, ако не сви а оно ближи и виђенији људи из народа и то одмах осми дан последије митрополитове смрти на парастос, па би онда састали се и договорно поставили једног од епископа за администратора. Тако и последије смрти митрополита Ненадовића, састану се наши епископи и виђенији људи из народа, па поставе за митрополијског администратора бачког владика, Мојсеја Путника, па пријаве то по старом обичају влади ради знања. Али влада не узме то на знање, већ именује вршачког владика, Јована Ђорђевића, за администратора, а владика Путника не хтједе признати.

(Наставиће се.)

И С Т А К.

Б Е Л Е Ш К Е.

— (Архиђијезална консисторија) у редовној седници својој од 19. априла (2. маја) о. г. од важнијих предмета решила је: Одликовање пароха земунског *Димитрија Руварца* и пароха пришког *Василија Николаревића* насловом протојереја, за тим пароха вуковареког, *Илије Перкаћанског* и пароха бачиначког, *Јована Јеремића*, насловом протопресвитерских намесника, и напослетку одликовање *Кирила Обрадовића*, пароха адашевачког са црвеним појасом, — узето је на повољно знање. — Рукоположење свршених богослова *Симеона Араничког*, *Евгенија Далмјанова*, *Мирка Булића* и *Јована Прошића* узето је дотично прве тројице, који своје опредељење већ имају, на знање, дочим је последњи закључен за личног помоћника пароху земунском, *Николи Савићу*. — *Никола Чалошевић*, искушеник манастира Раковца и *Миливој Борић*, свршени богослов из Кузмина обавештавају се, да им је кр зем. влада поделила моњени одпуст од мањкајуће добе за получење свештеничког чина. — Обновиће се наредба консисторијална, по којој су парохијска звања дужна статистичним звањима нужне податке пружати према новом календару. — Позваће се на одговор неки свештеници због немарности у катихизацији школеке деце. — Црквена општина у Карловци обавештава се, да јој је дозвољено подићи крст из закладе Георгијевића врху чесме, која се налази на нијаци карто-

вачкој. — За администратора парохије у *Бановштру* одређује се бешеновачки јеромонах, *Герман Милошевић*, а за администратора парохије у *Мали Радинци* раковачки јеромонах *Сергије Пејић*, дочим се нишатовачки јеромонах, *Јоаникије Јовиновић*, враћа на администрацију парохије *Свилошке*. — Узет је на знање извештај комисије стечајног испита, по коме је од пет нишаваних кандидата показао један кандидат довољан успех, остали пак недовољан — *Додривој Молозић* потврђује се на основу изборног акта за пароха пришког. — *Јован Магарашевић*, досадањи администратор парохије у Чепину, поставља се на основу пристанка тамошње црквене општине за пароха чепинског. — *Григорије Николић*, свршени богослов из Шашинаца, поставља се за протопресвитератског капелана у *Мишировци*.

Ч И Т У Љ А.

— († *Коста Миљевић*) парох дољански, преминуо је 13. марта о. г. у стењевачком заводу за умоболне, у 35-ој години живота свога.

Покојник се родио године 1858. у Новој Градиници. Гимназију и богословију изучио је у Карловцима. За свештеника рукоположен је 1885 године.

О покојнику пише „Србобран“ ово: „Све до прошле године служио је на парохији дољанској, а то је једна од најсиромашнијих у накрачкој дијецези. За дужности свештеничке био се ва-

љаци спремио; знао је врло добро правило и обреде наше православне цркве, а тако исто и појање, у коме се истицао својим лепим гласом. Говорник је био добар, а проповеди су му биле кратке и језгровите. Имајући такве способности, надао се, да ће добити и бољу парохију, на коју је више година стрпљиво чекао. И баш кад је мислио да му се срећа осмехнула, злоба људека осујети његов избор у Дарувару, па одмах после тога и у Броду, што га је немилостиво дирнуло и јако потресло, те му ускорило болест, за коју стручни лекари кажу, да ју је наследио. Немилостиво болест доведе га прошле године у Стењевац, а неумитна смрт растави га не давно с боловима и са овим светом“.

Иза покојника остала је ојађена му супруга са троје ситне дечице.

Пок. Коста Миљевић огледао се и на књижевном пољу. Његових радова било је у „Главу Истине“ и у овоме листу.

Нека му је вечна успомена!

О Г Л А С И.

ДАВИДА ЂУРЧИЋА

знатно повећана помодна мануфактурна трговина имаде свагда у великом избору за свештеничке хаљине црне свиле од 2 фор. до 16 фор. 50 нов. Дубла од 1 фор. 50 нов. до 6 фор. 50 нов. Камгарпа од 1 фор. 70 нов. до 9 фор. Енглеског листера од 1 фор. 10 нов. до 2 фор. 50 нов. Первијена и доскина од 3 фор. 50 нов. до 14 фор. по метру; даље разнобојне свиле за поставе, појасева у свима бојама и ширини, као и разноврсне поставе.

36. 3—3

У Новоме Саду, априла месеца 1893.

„Српски Сион“

излази сваке недеље на великом табаку.

Цена му је: За Аустро-Угарску, Босну и Херцеговину на годину 4 фор., на по године 2 фор., а на четврт године 1 фор. За стране земље: на годину 5 фор. Из Србије прима претплату књижара В. Валожича у Београду.

Поједини бројеви стају 10 новчића.

СТЕЧАЈ.

40. 3—5

Српска правосл. цркв. општина Арач-враћевачка отвара две нове школе у II. и III-ој четврти, у којима ће се предавања 1. септембра т. г. отпочети. На обе ове школе — састојеће се из I. и II. разреда меновите деце — отвара се овим стечај за „два“ мушка учитељска места.

Годишња плата појединог учитеља је: 500 фор. (1000 крунаша) а после петогодишње службе — ако се изабрани учитељ у отправљању свога звања покаже достојним повишења плате — 600 фор. (1200 крунаша) која ће као стална учитељска плата и надаће остати. Осим тога, уживаће сваки учитељ слободан стан и огрев или место овога 40 фор. (80 круна) у новцу; 25 фор. (50 круна) у име школског послужитеља и 12 фор. 50 новч. (25 круна) у име школског писачег прибора.

Овај учитељ, који би у стању био доказати да је вичан хармонијском певању и музици, те да је кадар склопити „певачку дружину“ и с њоме на св. литургији појати, добиће у име награде за то још 100 фор. (200 круна) више.

Изабраним учитељима спадаће у дужност све школском уредбом и наредбама прописане предмете у школи предавати и у цркви појати.

Компетенти нека изволе своје молбенице са нужним документима за три месеца дана рачунајући од првог увршења овог стечаја месном школ. одбору у Арач-Враћеву поднети.

Из седнице м. шк. одбора срп. правосл. цркв. школске општине, држане у Арач-Враћеву 1. (13.) априла 1893. године.

Душан Петровић,
перовођа.

Рада Главашки,
председник.

Бр. Е. 69.

К. 101. ex 1893.

СТЕЧАЈ.

41. 3—3

Расписује се стечај на упражњену парохију VI. класе у Шандору.

Компетенти имају своје биљеговане и инструиране молбенице путем својих претпостављених власти до 9. (21.) маја 1893. управи овог поднети.

Из консист. седнице епархије бачке, држане у Новом Саду 17. (29.) марта 1893. год

Консисторија епархије бачке

Претплата, огласи, стечајеви, рекламације и сви рукописи шаљу се г. Сергију Шакрак-Нипићу, уреднику „Српског Сиона“ у Нови Саду. За огласе, објаве и стечајеве плаћа се 10 новч. од једног реда ситних слова, а за жиг сваки пут по 30 новч. — Неплаћена писма се не примају. — Рукописи се не враћају.